

П'ЯТІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ ІМЕНІ АКАДЕМІКА ЄВГЕНА ЛАЗАРЕНКА

У Львові 13–14 грудня 2007 р. відбулися П'яті наукові читання імені академіка Євгена Лазаренка, організовані Львівським національним університетом імені Івана Франка та Українським мінералогічним товариством. Читання були присвячені проблемам мінералогічної кристалографії та приурочені до 100-річчя від дня народження І.І. Шафрановського і 95-річчя від дня народження Є.К. Лазаренка – відомих корифеїв мінералогічної кристалографії.

У наукових читаннях узяли участь понад 50 учасників – представників різних вищих навчальних закладів України (Київський, Львівський, Одеський національні університети, Національний гірничий університет, Національний університет водного господарства, Криворізький технічний університет), наукових установ НАН України (Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення імені М.П. Семененка (ІГМР), Інститут геологічних наук (ІГН), Інститут геології і геохімії горючих копалин), а також Музею коштовного і декоративного каміння Міністерства фінансів України, підприємства “Західукргеологія” дочірнього підприємства НАК “Надра України”.

Читання відбувалися на базі геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка у знаменитій франківській аудиторії. Їх вступним словом відкрив заступник голови Оргкомітету, декан геологічного факультету професор М.М. Павлунь. Він привітав учасників читань, побажав плідної праці, наголосив на важливості проблем, які розглядатимуть, і внеску в їхню розробку професорів Є.К. Лазаренка та І.І. Шафрановського.

Перше пленарне засідання було присвячено висвітленню ролі найвизначніших дослідників мінералогічної кристалографії – Є.К. Лазаренка та І.І. Шафрановського – у появі та розвитку цього важливого наукового напрямку, що розвивався на стику мінералогії й кристалографії. Саме це питання детально проаналізовано у першій доповіді В.І. Павлишина (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) “Про двох корифеїв мінералогії і кристалографії – Є.К. Лазаренка та І.І. Шафрановського”. Доповідач зазначив, що з іменами цих видатних учених пов'язане формування мінералогічної кристалографії як самостійного наукового напрямку. Їм належить досить близьке визначення самого терміна “мінералогіч-

на кристалографія". В доповіді наведено низку цікавих відомостей про взаємини між цими вченими, поданих з листування І.І. Шафрановського з В.І. Павлишиним.

Доповідь "І.І. Шафрановський – видатний кристалограф і мінералог ХХ ст." виголосив *О.І. Матковський* (Львівський національний університет імені Івана Франка). У ній проаналізовано життєвий і творчий шлях ученого й педагога, згадано про його величезні здобутки в розвитку мінералогічної кристалографії, вивченні кристалографії окремих мінералів, симетричної статистики мінералів і особливо історії науки. Наголошено на важливості праць І.І. Шафрановського в розвитку мінералогічної кристалографії в Україні. Ученому належать два важливі відкриття з історії науки: перше стосується відомостей про українця за походженням Ф.П. Мойсеєнка – мінералога XVIII ст., друге – забутих найперших спроб дослідів з алмазоутворення, зроблених українським громадським діячем В.Н. Каразіним. Зазначено також, що І.І. Шафрановський – учений світового масштабу, його ім'я навечно закріплене в мінералогії новим мінералом шафрановськітом.

У доповіді *В.М. Квасниці* (ІГМР НАН України) "Роль Є.К. Лазаренка та І.І. Шафрановського у розвитку мінералогічної кристалографії в Україні" (співавтори В.І. Павлишин, О.І. Матковський) зазначено, що розробки та ідеї цих дослідників відіграли надзвичайно важливу роль у розвитку мінералогічної кристалографії в Україні. Перелічено значні досягнення у вивченні кристаломорфології й онтогенії породо- і рудоутворювальних та акцесорних мінералів з різних геологічних утворень України, їхнє генетичне та пошуково-оцінне значення; для деяких з них розроблено кристалогенетичну класифікацію (самородне золото, самородна мідь, алмаз, циркон та ін.).

Розвиток мінералогічної кристалографії у Львівському університеті розглянуто в доповіді *О.І. Матковського* "З історії мінералогічної кристалографії у Львівському університеті" (співавтор П.К. Вовк). Автори зазначили про внесок у розвиток мінералогічної кристалографії в університеті професорів З. Вейберга, Г.Л. Піотровського, Є.К. Лазаренка, В.С. Соболева та їхніх учнів З.В. Бартошинського, М.М. Сливка, В.І. Сребродольського та ін. Стисло висвітлено найважливіші дослідження з кристаломорфології та онтогенії окремих мінералів (алмаз, сірка, барит, кальцит, кварц, польові шпати, турмалін, циркон тощо).

Цікавою була доповідь *Г.О. Кульчицької* (ІГМР НАН України) з дещо своєрідною назвою "Включення у мінералах як об'єкт кристалографії" (співавтори Д.К. Возняк, Д.С. Черниш). Доповідач зазначила, що вчення про включення в мінералах було і є відгалуженням кристалографічної науки і що лише на таких засадах можлива правильна інтерпретація результатів дослідження включень. Серед включень запропоновано виділяти, крім відомих генетичних типів, діагенетичні включення, які дають змогу простежити еволюцію флюїдної фази всередині кристалів без обміну із зовнішнім мінералоутворювальним середовищем.

Завершилося пленарне засідання доповіддю *В.М. Квасниці* про кристаломорфологію українських алмазів, яка супроводжувалася демонстрацією вражаючого розмаїття зовнішньої і внутрішньої морфології цього мінералу.

Досить різноманітним був спектр доповідей, заслуханих на наступних засіданнях. Вони стосувались онтогенії та філогенії циркону як методу реконструкції петрогенезису плутонічних утворень Українського щита (*О.В. Чепіжко, В.М. Кадурін, С.В. Кадурін, Л.М. Татохіна*, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова (ОНУ)), генетичних типів флюориту з сієнітів Яструбецького масиву (*Г.О. Кульчицька, В.С. Мельников*, ІГМР НАН України), по-

слідовності утворення ільменіт-апатитових руд (Д.К. Жданов, ОНУ), особливостей мінерального складу нерозчинного залишку солей з верхньофранського ярусу соленосної формації Дніпровсько-Донецької западини (С.Б. Шехунова, ІГН НАН України), деяких особливостей онтогенії техногенного магнетиту (В.В. Іванченко, С.М. Тиришкіна, Криворізький технічний університет), мінерального складу та анатомії кулястих індивідів і агрегатів техногенного походження (Т.Л. Нестеренко, В.В. Іванченко, С.М. Тиришкіна, Криворізький технічний університет), типізації карбонатних новоутворень дренажно-штольневих систем м. Києва (І.М. Селіванова, ІГН НАН України), нових даних стосовно кристаломорфології дрібних алмазів (В.М. Квасниця).

З наведеного видно, що заслухані доповіді охоплювали широке коло питань мінералогенезу, які ґрунтувалися на результатах вивчення кристаломорфології, онтогенії і включень у мінералах. Вони стосувалися магматичного, гідротермального, осадового і техногенного процесів. В усіх доповідях наголошено на практичному значенні досліджень – пошуково-оцінному, технологічному й, навіть, екологічному.

В обговоренні доповідей взяли участь І.М. Наумко, І.В. Попівняк, П.М. Білоніжка, У.І. Феношина, В.М. Кадурін, В.М. Квасниця, О.В. Чепіжко, В.І. Павлишин, О.І. Матковський. У виступах наголошено на добрій організації наукових читань, високо оцінено заслухані доповіді, акцентовано увагу на необхідності створення молодішої генерації мінералогів і кристалографів, розширенні досліджень з мінералогічної кристалографії із застосуванням сучасної й новітньої апаратури, яка дає змогу вивчати мінеральну речовину не лише на макро- і мікро-, а й на нанорівні.

На товариській зустрічі учасники наукових читань поділилися спогадами про Є.К. Лазаренка та І.І. Шафрановського, наголосили на необхідності проведення таких читань, запропонували своє бачення можливих наступних тематик, висловили вдячність Оргкомітету за проведену роботу. На цій зустрічі Ю.А. Галабурда (ІГМР НАН України) прочитав вірш "На вічну пам'ять Вчителю Євгену Лазаренку", з якого наведемо такі рядки:

*В науці, у житті великому й малому
Він поруч був – учитель й старший Друг,
За нього ми молились Господу Святому,
Як став згасати від тих в житті недуг.
І він посеред нас і є, і вічно буде,
Поки серця ще наші стукотять,*

*До нього завжди йтимуть люди,
Щоб дяку, шану й похвалу віддати
За його серце, сповнене любові
До України, до Землі і до Людей.
Він буде жити в кожному нашій слові,
А після нас живе хай в пам'яті дітей.*

О. МАТКОВСЬКИЙ, Є. СЛИВКО